

7.5.2021

Sosiaali- ja terveysturvavaliokunta

Viite: HE 73/2021 vp

VR-Yhtymän kommentit hallituksen esitykseen eduskunnalle laiksi tartuntatautilain 58 d §:n muuttamisesta ja laiksi tartuntatautilain väliaikaisesta muuttamisesta

VR-Yhtymä Oy (VR) kiittää mahdollisuudesta lausua otsikkokentässä mainitussa asiassa. Uudistamme pääosin aiemmissa lausuntovaiheissa esiin tuomamme seikat huomioiden uusimman hallituksen esityksen kirjaukset ja lausumme seuraavaa:

1. Joukkoliikenteen terveysturvallisuus pystytään tutkitusti varmistamaan hygieniatasoa ja turvaetäisyyksiä ylläpitämällä - matkustajamäärien rajoittaminen on tarpeetonta

Tartuntatautilain väliaikaisten muutosten esitetty voimassaoloaika ulottuisi 31.12.2021 saakka. Kiinnitämme huomiota pitkään voimassaoloaikaan, kun samanaikaisesti pyritään avaamaan yhteiskuntaa. Väliaikaiset muutokset eivät tulisi olla voimassa pidempään kuin on välttämätöntä.

Henkilöliikennettä koskevat toimenpiteet hallituksen esityksessä ovat ensisijaisesti hygieniaan liittyviä. Matkustajamääriä koskevat väliaikaiset rajoitukset ovat viimesijaisesti käyttöön otettavia. Rajoitukset tehdään kuukaudeksi kerrallaan ja päätös on tarvittaessa välittömästi kumottavissa. Rajoitusten määrittämiselle on kirjattu kriteerit ja päätöstä tehdessä huomioidaan muut toimenpiteet matkustajien välisten lähikontaktien rajoittamiseksi.

VR haluaa kiinnittää huomiota seuraaviin asioihin:

- Tutkimusten perusteella joukkoliikenteen on todettu olevan turvallista operaattoreilla jo käytössä olevien laajojen hygieniaan ja turvaetäisyyksiin liittyvien turvallisuustoimenpiteiden ansiosta.
- VR:n kattava ja jatkuvasti päivittyvä ohjelma koronan ehkäisemiseksi tehtävistä toimenpiteistä turvallisen junamatkustuksen takaamiseksi on osoittautunut käytännössä toimivaksi, koska tartuntatapauksia ei ole ollut. Matkustajamäärien rajoittaminen on tarpeeton lisätoimenpide.
- Paitsi että matkustajamäärien rajoittaminen on tarpeetonta, sen valvominen aukottomasti on käytännössä mahdotonta liikenteen avoimen luonteen, alueellisten rajoitusten ja tiheän vuoro- ja pysäkkivälien vuoksi niin juna- kuin linja-autoliikenteessäkin.

7.5.2021

2. Ei yhtäkään VR:n juna- tai bussiliikenteessä alkanutta tartuntaketjua Suomessa

- Kansainväliset tutkimukset osoittavat, että junamatkustaminen on erittäin turvallista, eikä joukkoliikenteen ole todettu Suomessakaan olevan tartuntaketjujen lähde. VR:n juna- tai bussiliikenteessä ei ole todennettu yhtäkään joukkoliikenteessä alkanutta tartuntaketjua, eikä henkilökunnallamme ole todettu yhtäkään työtehtävissä saatua koronatartuntaa koko koronapandemian aikana.
- VR:llä on yli 120 eri toimenpiteestä koostuva ohjelma riittävän hygieniatason ja turvaetäisyyksien varmistamiseksi. Käytössä olevilla hygieniakäytänteillä on estetty epidemian leviäminen liikennevälineissä lain tavoittelemalla tavalla, eikä matkustajamäärien rajoittaminen lakiesityksen keinoin ole tarpeen.

3. Todennäköisyys koronaviruksen saamiseksi joukkoliikenteessä on kansainvälisten tutkimusten mukaan häviävän pieni

Kaikki tutkimukset osoittavat, että junamatkustaminen on erittäin turvallista. Tieteellisissä tutkimuksissa ei ole löytynyt todisteita siitä, että koronavirus olisi levinnyt joukkoliikenteessä. Tähän johtopäätökseen ovat päätyneet muun muassa kansainvälinen joukkoliikenneliitto UITP, kansainvälinen rautatieliitto UIC, Iso-Britannian raideliikenteen turvallisuudesta vastaavan organisaation RSSB, Deutsche Bahn sekä Ranskassa, Espanjassa ja Itävallassa tehdyt tutkimukset.

Kansainvälinen rautatieliitto UIC on käynyt läpi 65 tutkimusta tartuntatautiryppäistä, joista *vain yhden* todettiin liittyvän junaliikenteeseen. Kyseessä oli Kiinan Wuhanissa vuoden 2020 tammikuussa, ennen pandemian alkua suoritettu junamatka, jolla ei käytetty maskeja. Maailmanlaajuisesti on siis löydetty vain yksi todennettu tartunta junassa.

Tutkimukset osoittavat seuraavaa:

- Ei korrelaatiota joukkoliikenteen matkustajamäärien ja koronan välillä maailmanlaajuisen, isot kaupungit kattavan materiaalin perusteella.
- Matemaattisten mallinnusten perusteella todennäköisyys koronaviruksen saamiseksi joukkoliikenteessä on häviävän pieni; Iso-Britanniassa tehdyn mallinnuksen perusteella tartuttavuusriski keskimäärin on vain 0,005%:ia, kun joukkoliikenteessä noudatetaan terveysturvallisuutta parantavia toimenpiteitä.
- Kaluston ja toimitilojen pintojen koronavirustestauksissa ei ole ollut havaintoja viruksesta Espanjassa ja Iso-Britanniassa.
- Saksassa on tutkittu junahenkilökunnan sairastuvuutta ja todettu, että junahenkilökunnan sairastumisaste on jopa maan keskiarvoa alhaisempi.
- Deutsche Bahnin ja German Aerospace Centerin tekemän tutkimuksen mukaan maskit ehkäisevät tehokkaasti pisaroiden leviämistä junamatkoilla.
- Maskipakko tekee joukkoliikenteestä entistä turvallisempaa ja lisäksi ilmastointi tuottaa raitista ilmaa vaunuihin.

Johtopäätöksenä voidaan todeta, että liikennöitsijöiden toteuttamat terveysturvallisuutta lisäävät toimenpiteet joukkoliikenteessä ovat osoittautuneet toimiviksi ja riski koronaviruksen saamiseksi joukkoliikenteessä on erittäin pieni.

7.5.2021

4. Epidemian vaikutukset joukkoliikenteeseen ovat olleet dramaattiset

Matkustajamäärien laskusuuntaus on jatkunut alkuvuonna koronan toisen aallon ja siihen liittyvien rajoitustoimenpiteiden myötä. Matkustajamäärät ovat tällä hetkellä noin 60% alhaisemmat, kuin vastaavalla ajanjaksolla vuonna 2019 ja toiminta on tappiollista.

Kaukoliikenteen junien täyttöasteet ovat keskimäärin 15%, mikä on alle puolet normaalista. Viikonloppuisin täyttöasteet ovat hieman korkeammat, mutta silti kolmanneksen jäljessä normaalista. Lähiliikenteen matkustajamäärissä näkyy edelleen etätyösuosituksen vaikutus työmatkustuksen laskuun. EU-tason ennusteiden mukaan paluu koronavirukseen edeltäviin matkustajamääriin rautatieliikenteessä tulee tapahtumaan vasta vuonna 2023 tai 2024.

VR-konserniin kuuluva Oy Pohjolan Liikenne Ab harjoittaa linja-autoliikennettä sekä sopimusliikenteen (kaupunkiliikenne) että markkinaehtoisena liikenteen. Markkinaehtoisessa linja-autoliikenteessä koronaepidemian vaikutukset olivat havaittavissa yhtä dramaattisina, kuin edellä kuvatussa junaliikenteessä. Matkustajamäärät putosivat pahimmillaan 90 % vuoden 2019 tasosta, aiheuttaen huomattavia taloudellisia menetyksiä.

5. Yksityiskohtaiset kommentit pykälään, VR-Yhtymän toimintaan vaikuttavilta osin

58 c § Toimenpiteet covid-19 -epidemian leviämisen estämiseksi

Ehdotetussa 58 c §:ssä säädettäisiin asemien, terminaalien ja muiden vastaavien tilojen hallinnasta vastaavien toimijoiden yhdessä liikennepalvelujen tarjoajan kanssa Covid-19 -taudin leviämisen estämiseksi tehtävistä järjestelyistä sisätiloissa ja rajatuissa ulkotiloissa, joissa matkustajat nousevat tai poistuvat liikennevälineestä.

VR haluaa tässä yhteydessä kiinnittää huomiota matkustajaliikenneasemien omistukseen, joka on nykyään hajautunut useiden toimijoiden kesken, mikä tulee huomioida määriteltäessä vastuutaho edellä kuvattujen järjestelyjen toteuttamisesta.

58 e § Henkilöliikennettä koskevat toimenpiteet covid-19- epidemian leviämisen estämiseksi

Hygieniatason ylläpitäminen

58 e §:n 1 momentin 1 kohdan mukaan kuljetuspalvelun tarjoajan olisi huolehdittava liikennevälineen matkustajien käyttöön tarkoitettujen tilojen ja pintojen puhdistamisesta säännöllisesti riittävän hygieniatason saavuttamiseksi ja säilyttämiseksi sekä matkustajille tarvittavista mahdollisuuksista hygieniatason ylläpitämiseksi liikennevälineessä.

VR on kiinnittänyt omassa toiminnassaan erityistä huomiota matkustushygieniaan ja turvaetäisyyksiin. Noudatamme THL:n antamia suosituksia. Siivoamme junia ja tilojamme tehostetusti desinfioivilla puhdistusaineilla ja desinfiointilaitteella. Suurimmilla asemillamme ja junissa on käsidesipisteitä. Olemme hankkineet

7.5.2021

erityisen desinfiointilaitteen perusteellisempia siivouksia varten, lisänneet juniin liikkuvia siivouspartioita sekä lisänneet välisiivouksia ja ylimääräisiä desinfiointeja yöjuniin ja ravintolavaunuihin. Lisäksi olemme ottaneet käyttöön lukuisia muita toimenpiteitä korkean hygieniatason takaamiseksi.

Myös VR-konserniin kuuluvassa linja-autoliikenteessä on otettu käyttöön tehostetut hygieniatoimenpiteet. Erityisesti sopimusliikenteeseen kuuluvassa kaupunkiliikenteessä vaatimus liikennevälineiden puhdistuksesta vuorovälein on käytännössä mahdoton toteuttaa.

Matkustajien turvaetäisyyden ylläpitäminen

VR liikennöi vuoden 2021 alusta noin 75-80 % epidemiaa edeltäneestä kaukojunaliikenteestä. Lähijunaliikenteessä liikennöidään normaalivuorotarjonnalla. Yleisesti ottaen junissa on hyvin tilaa. VR:llä on käytössä useita eri toimenpiteitä väljyyden maksimoimiseksi junissa:

- Liikennöimme kysyntään nähden runsaalla vuoromäärällä ja kalustolla.
- Lipunmyynnin algoritmi maksimoi etäisyyden muihin matkustajiin jo lippua ostettaessa. Lippua voi muuttaa vielä lähtöpäivänä.
- Junalippu on ostettava ennen matkaa. Emme toistaiseksi myy lippuja junissa, jotta jokaiselle matkustajalle riittää oma paikka ja junat eivät ruuhkautuisi.
- Ruuhkattomille vuoroille myydään edullisempia lippuja.
- Ohjeistamme matkustajia välttämään ruuhka-aikoja.
- Matkustajien on mahdollista varata kokonainen hytti omaan käyttöönsä kaukoliikenteen junissa, samoin makuuhyttejä myydään yhden asiakkaan käyttöön. Lisäksi kaukoliikenteen päiväjunissa on mahdollista ostaa viereinen paikka tyhjäksi.
- Ravintolavaunun asiakaspaikat on puolitettu ja tuotteita voi tilata omalle paikalle.
- Opastamme asiakkaita odottamaan paikallaan loppuun asti ennen junasta pois nousemista.
- Kuulutamme junissa yskimis-, aivastus- ja käsihygieniaohteista sekä turvaetäisyydestä huolehtimisesta koko matkan ajan. Kaukoliikenteen junissa on myynnissä maskeja ja käsidesiä. Lisäksi käsidesiä on saatavilla VR:n kalustossa.
- VR:n kaukoliikenteen ja lähiliikenteen junissa on maskipakko.
- VR:n asiakasrajapinnassa toimiva henkilökunta käyttää junissa aina maskia tai muuta suojainta.

58 f § Matkustajamäärän väliaikainen rajoittaminen covid-19 -epidemian leviämisen estämiseksi

Liikenne- ja viestintävirasto saa enintään kuukaudeksi kerrallaan rajoittaa matkustajamäärää enintään puolella siitä suurimmasta sallitusta määrästä, joka on sallittua ottaa liikennevälineeseen. Liikenne- ja viestintäviraston on päätöstä

7.5.2021

tehdessään huomioitava tartuntojen ilmaantuvuus alueilla, joilla liikennöinti pääosin tapahtuu, mahdollisuudet välttää matkustajien välisiä lähikontakteja sekä liikennöitsijöiden toteuttamat toimenpiteet matkustajien välisten lähikontaktien rajoittamiseksi.

VR pitää tarkoituksenmukaisena, että esityksessä matkustajamäärien rajoittaminen on määritelty viimesijaiseksi keinoksi sekä on otettu huomioon liikennöitsijöiden toteuttamat toimenpiteet matkustajien välisten kontaktien rajoittamiseksi.

Matkustajapaikkamäärien rajoittamisen käytännön esteet joukkoliikenteessä

Matkustajapaikkamäärien rajoittaminen on käytännössä erittäin haastavaa joukkoliikenteessä, jonka logiikkaa perustuu siihen, että suuri joukko ihmisiä nousee liikennevälineeseen ja poistuu siitä ilman ennakkovarauksia ja istumapaikkoja.

Rajoitteiden käyttöönotto edellyttää huomattavia muutoksia toimintamalleihin ja lipunmyyntijärjestelmään. Muutokset aiheuttavat taloudellisia kustannuksia liikenteenharjoittajille jo entisestään vaikeassa taloudellisessa tilanteessa.

Rajoitusten aukoton valvonta on käytännössä mahdotonta, koska se edellyttäisi matkustajamäärien rajoitusten valvontaa jokaisella pysähdyksellä jokaiseen liikennevälineeseen nousevan ja siitä poistuvan henkilöiden määrän ja sijoittumisen osalta.

Juna- ja linja-autoliikenteen avoin luonne, esimerkiksi lentoliikenteestä poiketen, hankaloittaa oleellisesti alueellisten rajoitusten soveltamista. Junaliikenne palvelee alueiden ja kaupunkien välistä liikennettä ja reitit ulottuvat halki Suomen, jossa epidemiologiset tilanteet voivat saman junamatkan aikana vaihdella suuresti.

Lainvalmistelussa tulee huomioida joukkoliikenteen käytännön reunaehdot ja tosiasiallisesti hyvä tilanne tartuntojen ehkäisyn suhteen sekä kohdentaa toimenpiteet oikeinmitoitettuina. VR kannattaa esitettyjä hygieniatoimenpiteitä sekä matkustajien välisen etäisyyden ylläpitämistä ja pitää näitä riittävinä ja käytännössä toimiviksi osoittautuneina toimenpiteinä. Näkemyksemme mukaan matkustajamäärien rajoittamiseen ei ole jatkossa tarvetta ryhtyä.

VR-Yhtymä Oy

Jonna Juslin
johtaja, yhteiskuntasuhteet ja kansainväliset asiat